

DESPRE PROFESIONALISM SAU ESTE JURNALISTUL UN OM OBIȘNUIT?

Dumitru ȚURCANU

Cap de pornire pentru acest studiu au fost aprecierile unui blogger date muncii jurnaliștilor și profesiei în ansamblu. Cităm ad-literam: *În opinia mea lumea, a fost și este din totdeauna plină de jurnaliști. Toți oamenii sunt un fel de jurnaliști.*

În viziunea noastră este o abordare mai mult decât simplistă. În acest mod, avem de față o tratare incorectă a rolului și misiunii jurnalistului, în particular, și, *grosso modo*, a funcțiilor mass-media în societate. Aceasta înseamnă a egala sută la sută informația, prelucrată și intermediată de jurnalist și orientată către un public larg, cu cea difuzată de la persoană la persoană sau unei comunități de un om simplu. *Adevărata informație*, după cum scria Loïc Hervouet, fost Președinte și director al școlii Superioare de Jurnalism, Lille, *este un lucru prea serios pentru a fi lăsată pe seama unui talent întâmplător. Cuvântul în sine este un cuvânt-ecran.*

Confuziile, care au apărut în ultimul timp, referitoare la meseria de jurnalist, la rolul media și funcțiile ei în viața de toate zilele, sunt create ca urmare a globalizării atât al difuzării, cât și al recepției informației. Odată cu dispariția limitelor de recepție, au fost înlăturate orice impedimente pentru difuzarea oricăror mesaje. Posibilitățile și capacitățile Internetului permit oricărui cetățean să se includă în circuitul informațional global cu mesaje, discursuri, opinii, care în aceeași clipă devin accesibile pentru orice public. Acest material, care, de regulă, nu poate fi verificat, are pretenții de valoare mediatică și este consumat cu o credibilitate exagerată de către milioane de vizitatori ai rețelei internaționale. Mai mult, o parte dintre jurnaliști operează cu ușurință la aceste surse, fără a pune la îndoială veridicitatea și obiectivitatea evenimentelor și faptelor relatate, fără a se documenta suplimentar privind autenticitatea celor întâmplate. Lipsa de analiză, documentare din mai multe surse, de interpretare a faptelor și evenimentelor conduc iremediabil la deplasarea mesajului, la prezentarea incorectă a realității, la complicitate în acțiunile și tehnicile de manipulare, aplicate de surse și, în consecință, la erodarea imaginii profesiei de jurnalist.

Apelând la aceste surse, reprezentanții mass-media ignorează sau subestimează faptul cointeresării directe sau camuflete a blogerilor sau altor autori virtuali în anumite conținuturi ale mesajelor transmise. În viziunea noastră, atât vizitatorii, cât și jurnaliștii, care se alimentează din aceste surse nu conștientizează până la capăt că autorii sau proprietarii lor din umbră sunt ghidați de anumite interese, care se limitează nu doar la cele de imagine.

A considera drept produs mediatic orice mesaj, lansat în spațiul public, este egal cu subminarea drepturilor cetățenilor la o informare corectă, obiec-

tivă, echidistantă despre ceea ce se întâmplă în țară și în lume. Statutul instituționalizat al jurnalistului, care reprezintă nu numai o organizație mediatică concretă, dar și un public de consumatori mai mult sau mai puțin stabil, dictează un anumit comportament, un model de responsabilitate față de munca sa, un sistem de valori, care constituie o parte integră a comunității mediatică. Aceste valori constituie un element intrinsec al personalității individului, al jurnalistului. Or, depersonificarea acestei profesii cu responsabilitățile ei mediatice în fața cetățenilor ar putea avea urmări serioase nu numai în contextul pierderii esențiale a credibilității maselor față de instituțiile mediatică, dar și sub aspectul prezentării opace, deformată a realității. Un jurnalism convențional ar duce la convenționalitatea profesiei, așadar, la mutilarea și dispariția ei.

Erodarea jurnalismului ca profesie are loc și sub influența factorului endogen, nu numai celui exogen, descris anterior. Fenomenul comercializării presei, angajării mass-media la diferite forțe politice sau oligarhice de la noi din țară sau de peste hotare, afirmarea identității sociale și a rolului politic al mijloacelor de informare în masă, interferența tot mai activă a câmpurilor politice și mediatică au condus la exagerarea din partea unor reprezentanți ai presei a rolului și misiunii jurnalistului vizavi de societate și putere. În ultimul timp, în mass-media din Republica Moldova, din România observăm tot mai mult, în special, în audiovizual și Internet, cum jurnaliștii se complac în rolul de suverani mediatici, de judecători ai tuturor și la toate. În unele dezbateri cu liderii politici, jurnaliștii se lansează cu acuzații, uneori puțin inteligente, la adresa invitaților, comentează declarațiile acestora, operează cu zvonuri și bârfe, neverificate și prezentate drept fapte autentice și de interes public. De multe ori, jurnaliștii solicită explicații de la actorii politici în domenii care nu țin de atribuțiile și competențele lor directe.

Aceste lucruri se fac nu pentru a ajuta publicul să perceapă esența celor ce s-a întâmplat sau se întâmplă în viața social-politică a țării sau comunității, dar pentru a-l discredita și umili pe invitat în fața unui public imens. Prin aceasta reprezentantul instituției mediatică încearcă să se ridice asupra tuturor actorilor, să-i substituie, să se transforme în supra-om cu misiuni deosebite. Goana după rating, după imagine/profit, lupta pentru audiență exclude din start orice modele responsabile de comportament, de onestitate și morală. Profesionalismul, criteriile și principiile lui sunt aduse jertfă *vișelului de aur*. În cazul dat, statutul de *cea de-a patra putere*, atribuită jurnalismului de către societate, este doborât de mania suveranității și, iminent, a tiraniei mediatică.

Un argument al profesionalismului în asemenea intervenții mediatice ar fi încercarea jurnalistului de a adresa întrebări, ce interesează publicul larg, de a insista perseverent, dar în mod civilizată, la răspunsuri concrete, la temă din partea actorului politic. Demonstrând un nivel de cultură interioară, principii și valori ale unui veritabil jurnalism, reprezentantul instituției mediatică va

confirma în fața consumatorilor că prin poziția și profesionalismul său, prin implicarea sa mediatică el este un catalizator al proceselor pozitive, care au loc sau urmează a demara în societate.

Considerăm că în ultimii ani în mass-media autohtonă, ca urmare, în mare parte, a proceselor comune, care au loc în presa electronică, scrisă și interactivă din lume, profesionalismul jurnalistic, criteriile lui fundamentale sunt periclitare de dictatura divertismentului, în special, în știrile de televiziune și radio. Ambalarea informației ne semnificative, lipsită de interes public, în spectacol, în situații de divertisment la fel demonstrează o atitudine nihilistă, arogantă a producătorilor media față de valorile profesionale ale meseriei de jurnalist. De fapt, acest lucru este conștientizat de către producători. Produsul mediatic servit zilnic necesită permanent noi abordări, noi forme de prezentare pentru a atrage publicul. Cea mai ușoară cale este jocul, divertismentul, în care se îmbracă și politicul, și violența, și teroarea, și sărăcia, și luxul vedetelor, și lipsa de perspectivă. Visul și mitul devin realitate, realitatea este transfigurată în lumea iluzorie. Consumatorul este bombardat cu realul-ireal al divertismentului informațional, cu publicitate, șanse și oferte. Aici jurnalismul își trădează profesia și se subordonează pe deplin intereselor profitului, scopurilor comerciale. Consecințele muncii sale, impactul nociv al acestui produs mediatic pentru consumatori sunt chestiuni care nu deranjează jurnaliștii. După noi potopul este o realitate pentru relațiile de piață, inclusiv în mass media.

Se pare că controversa dintre jurnalismul cetățenesc al responsabilității sociale, și cel libertarian, bazat cu preponderență pe relațiile economiei de piață, este atenuată și trecută cu vederea și de consumatorii produsului mediatic, de jurnaliști, de comunitățile lor profesionale. Cu regret, nici sectorul asociativ din Republica Moldova nu abordează aceste aspecte.

Problemele unui jurnalism profesionist nu sunt doar niște chestiuni de branșă. Ele rămân a fi o preocupare a formatorilor de jurnaliști, a reprezentanților mass-media, de care depinde comportamentul și calitatea producției lor, determinarea în continuare a identității lor profesionale și păstrării standardelor europene ale meseriei. În acest scop, este necesară crearea unui mediu, în care ar fi implementate și strict protejate normele și standardele profesionale, inclusiv prin sancțiuni ale comunității gazetărești pentru oricare devieri sau violări ale acestor reguli.

Jurnalismul profesionist urmează să fie o preocupare a elitelor politice, a comunității noastre intelectuale. A concepe jurnalistul ca un om simplu, iar jurnalismul ca o nonprofesie, înseamnă a deschide larg ușile în fața semidocților și amatorilor, care ar crea mediul informațional public fără nici o responsabilitate. În acest caz, cu greu putem intui gradul de degradare, la care ar putea fi supusă societatea noastră cu democrația ei incipientă și fragilă.